

Верховний
Суд

Забезпечення права на доступ до правосуддя в умовах воєнного стану

Суддя касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
кандидат юридичних наук
Наталія Сакара

07 жовтня 2025 року

Обумовлені військовим станом факти, що можуть встановлюватися в порядку окремого провадження:

- ✓ **загибелі особи внаслідок збройної агресії російської федерації проти України;**
Постанова ОП КЦС ВС від 15.12.2022 у справі № 490/6057/19-ц (провадження № 61-18541сво21)
- ✓ **вимушеного переселення з окупованої території України у результаті збройної агресії російської федерації;**
Постанова ВС від 22 03 2023 року у справі № 207/1523/22 (провадження № 61-1705св23)
- ✓ **народження дитини на тимчасово окупованій території України;**
Постанова ВС від 23.11.2022 у справі № 759/7001/22 (провадження № 61-9254св22)
- ✓ **смерті на території, де ведуться бойові дії;**
Постанова ВС від 24 квітня 2024 року у справі № 756/5840/23 (провадження № 61-1825св24)
- ✓ **проживання однією сім'єю чоловіка та жінки;**
Постанова ВП ВС від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21 (провадження № 11-150апп23)
- ✓ **самостійного виховання та утримання дитини за відсутності спору з іншим з батьків;**
Постанова ВС від 02 квітня 2025 року у справі № 127/3622/24 (провадження № 61-12634св24)
- ✓ **реєстрації шлюбу на тимчасово окупованій території;**
Постанова ВС від 08 лютого 2023 року у справі № 369/7885/21 (провадження № 61-9273св22)
- ✓ **особи заявника.**
Постанова ВС від 20 березня 2024 року у справі № 760/10717/22 (провадження № 61-12720св23)

Факти, пов'язані з існування воєнного стану, що не підлягають встановленню в судовому порядку:

- ✓ відмови особи від отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку з загибеллю військовослужбовця;
Постанова ВС від 20 серпня 2024 року у справі № 754,1145,24 (провадження № 61-7304св24)
- ✓ виключення з військового обліку, а також того, що особа не є військовозобов'язаною;
Постанова ВС від 31 січня 2024 року у справі № 953/2790/23 (провадження № 61-10394св23)
- ✓ що особа є єдиною, яка за законом зобов'язання утримувати непрацездатну особу;
Постанова ВС від 29 березня 2024 року у справі № 378/760/23 (провадження № 61-18182св23)
- ✓ самостійного виховання дитини;
Постанова ВП ВС від 11 вересня 2024 року у справі № 201/5972/22 (провадження № 14-132цс23)
- ✓ незаконного позбавлення волі на тимчасово окупованій території України учасниками незаконного збройного формування;
Постанова ВС від 20 березня 2024 року у справі № 233/61/23 (провадження № 61-13040св23)
- ✓ батьківства особи, зниклої безвісти, за відсутності рішення про визнання її померлою
Постанова ВС від 09 липня 2025 року у справі № 201/1017/25 (провадження № 61-5429св25)
- ✓ перебування у полоні.
Постанова ВС від 02 вересня 2020 року у справі № 552/2742/19 (провадження № 61-17266св19)

Факти, юрисдикційність яких є дискусійною%

- ✓ факт перебування на утриманні загиблого військовослужбовця для цілей призначення та виплати одноразової грошової допомоги чи пенсії у разі втрати годувальника;

Постанова ВС від 08 травня 2024 року у справі № 214/4921/23 (провадження № 61-15863св23), ухвала ВП ВС від 23 квітня 2025 року у справі № 308/17634/23 (провадження № 14-40цс25) про прийняття справи до розгляду ВП ВС

- ✓ факт здійснення постійного догляду за особою, яка його потребує за своїм станом здоров'я.

Ухвала ОП КЦС ВС від 03 лютого 2025 року у справі № 214/3475/24 (провадження 61-15696сво24)

Особливості реалізації права на доступ до суду в умовах воєнного стану

- ✓ Підсудність справ визначається лише з врахуванням зареєстрованого у встановленого законом порядку місця проживання, а не фактичної адреси.

Постанова ОП КЦС ВС від 24 червня 2024 року у справі № 554/7669/21 (провадження № 61-5805сво23)

- ✓ Особа має право звернутися до суду в електронній формі за допомогою ЄСІТС або, як виняток, фізичні особи можуть скористатися правом на направлення процесуальних документів на офіційну електронну адресу суду.

Постанова ВП ВС від 13 вересня 2023 року у справі № 204/2321/22 (провадження № 14-48цс22)

- ✓ Сам по собі факт запровадження воєнного стану в Україні не є підставою для поновлення процесуального строку.

Постанова ВП ВС від 10 листопада 2011 року у справі № 990/115/22 (провадження № 11-107заі22)

- ✓ Вирішуючи питання про стягнення судового збору з особи, яка має статус учасника бойових дій (прирівняної до нього особи), для правильного застосування пункту 13 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» суд має враховувати предмет і підстави позову, перевіряти, чи стосується така справа захисту прав цих осіб із урахуванням положень статей 12, 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

Постанова ВС від 11 вересня 2024 року у справі № 755/8368/23 (провадження № 61-2943св24)

Забезпечення права на доступ до суду у разі знищення матеріалів цивільної справи

✓ У разі, якщо розгляд справи незакінчений, але незважаючи на зміну територіальної підсудності справи остання не надходила до нового суду та інформація по ній не зареєстрована в системі діловодства суду, про що надані докази, за умови підтвердження факту знищення приміщення суду, особа має право пред'явити тотожний позов повторно.

Постанова ВС від 12 лютого 2025 року у справі № 531/438/24 (провадження № 61-9161св24)

✓ Апеляційний суд не наділений повноваженнями відмовляти або повертати апеляційну скаргу у разі втрати судового провадження та неможливості його відновити повністю або в необхідній частині.

Постанова ВС від 23 травня 2024 року у справі № 2-о-29/11 (провадження № 61-8577св23)

✓ Перелік підстав для закриття апеляційного провадження чітко та вичерпно визначений у статті 362 ЦПК України, розширеному тлумаченню не підлягає, тому закриття апеляційного провадження у зв'язку з неповним відновленням втраченого судового провадження не ґрунтується на положеннях цивільного процесуального законодавства та призводить до обмеження права на доступ до правосуддя.

Постанова ОП КЦС ВС від 02.06.2023 у справі № 2-7985/2003 (провадження № 61-9312сво22)

Належне повідомлення учасників справи про час та місце розгляду справи, а також ухвалене судове рішення

✓ Учасники справи, остання відома адреса місця проживання (перебування) чи місцезнаходження яких знаходиться на тимчасово окупованій території і які не мають офіційної електронної адреси, повідомляються шляхом розміщення інформації на офіційному веб-порталі судової влади.

Стаття 12-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Ухвала ВС від 28 листопада 2022 року у справі № 757/2884/20-ц (провадження № 61-9211ск22), Постанови ВС від 10 квітня 2020 року у справі № 415/7119/15-ц (провадження 61-7829св18), від 13 лютого 2019 року у справі № 463/4305/15-ц (провадження № 61-12164св18)

✓ Надіслання рішення на електронну адресу, яку зазначив учасник справи, є додатковим засобом інформування учасника справи, який посилює реалізацію гарантії учасника бути обізнаним про свою справу.

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2024 року у справі № 454/1883/22 (провадження № 14-117цс23)

Гарантії забезпечення права на особисту участь сторони у справі в умовах воєнного стану

- ✓ Особа має право взяти участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з дотриманням статті 212 ЦПК України.

Постанова ВС від 26.06.2023 у справі № 523/16249/18 (провадження № 61-2784св23)

- ✓ Якщо оголошення повітряної тривоги впливає на можливість явки особи в судові засідання, наведене є підставою для відкладення розгляду справи.

Постанова ВС від 04.04.2023 у справі № 523/11536/19 (провадження № 61-12110св22), від 14.06.2023 у справі № 537/1366/19 (провадження № 61-12449св22), від 25 жовтня 2023 року у справі № 369/12104/20 (провадження № 61-12051св23)

- ✓ У випадку, якщо процесуальне рішення про визнання явки позивача обов'язковою у подальшому покладене судом в основу залишення позову без розгляду (з чим позивач, який подав заяву про розгляд справи за його відсутності не погоджується), то воно під час апеляційного і касаційного перегляду ухвали про залишення позову без розгляду має бути оцінено на предмет обґрунтованості та підтвердження того, що неявка позивача в судові засідання перешкоджала розгляду справи по суті (вирішенню спору).

Постанова ВС від 02 липня 2025 року у справі № 554/872/24 (провадження № 61-17276св24)

Перебування особи або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору у складі Збройних сил України як підстава для зупинення провадження у справі

✓ Перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, що переведені на воєнний стан, є обов'язковою підставою для зупинення провадження у справі, яке, однак, не може використовуватися на шкоду такої особи.

Постанова ВС від 04.07.2023 у справі № 623/2015/21 (провадження № 61-6270св23), від 08 травня 2024 року у справі № 295/6540/21 (провадження № 61-1537св23), від 19 червня 2024 року у справі № 490/1923/23 (провадження № 61-5751св24), від 15.08.2023 у справі № 174/760/21 (провадження

Постанова ВС від 04.07.2023 у справі № 623/2015/21 (провадження № 61-6270св23), від 08 травня 2024 року у справі № 295/6540/21 (провадження № 61-1537св23), від 19 червня 2024 року у справі № 490/1923/23 (провадження № 61-5751св24), від 15.08.2023 у справі № 174/760/21 (провадження № 61-8044св23).

✓ Факт перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, що переведені на воєнний стан, має бути доведеним допустимими засобами доказування.

Ухвала ВП ВС від 16 липня 2025 року у справі № 754/947/22 (провадження № 14-74цс25) про прийняття справи до розгляду

Загальні засади виконання судових рішень в умовах воєнного стану

✓ Виконавець під час виконання судового рішення, яке набрало законної сили, не має права за власної ініціативи чи за клопотанням сторін змінювати встановлений судом спосіб його виконання.

У межах виконавчого провадження виконавець, так само як і суди під час розгляду скарги на дії та/або бездіяльність державного виконавця, не вправі здійснювати перегляд рішення суду, що виконується, це виходить за межі виконання виконавцем рішення суду та розгляду справи судом на такій її завершальній стадії.

Постанова ВС від 05 квітня 2023 року у справі № 210/529/19 (провадження № 61-10424св22)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!